

מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה
אגף סביבה חקלאית
State of Israel
Ministry of Environmental Protection
Department of Agroecology

יום חמישי כ"א סיון תשע"ד

19 יוני, 2014

פעילות חקלאית בסמוך למוסדות חינוך

מסמך עקרונות¹

1. מבוא

כללי

- א. המודעות הסביבתית במגזר העירוני והחקלאי גדלה משמעותיות במהלך עשרות השנים האחרונות. האמרה "ריח הזבל, ניחוח חציר", אינה עוד אמירה חיובית כשהייתה. הריחות של הלולים והרפתות, שהיו חלק מהאווירה של קיבוצים ומושבים, אינה מתקבלת היום בברכה כבעבר.
- ב. בישובים רבים, מבני הציבור והמגורים הם סמוכים מאוד לרפתות, לולים, דירים, מטעים, גידולי שדה, גידולי ירק וחממות. הפעילות החקלאית במשקים אלה מעוררת בציבור אי נוחות ודאגה רבה, ולעיתים היא אף מהווה סיכון בריאותי של ממש.
- ג. התלמידים השוהים במוסדות החינוך הממוקמים בצמוד לשטחי חקלאות נחשפים לרחף של חומרי הדברה, למפגעי ריח ומזיקים, ולעיתים אף לרעש ברמה של מפגע. קיים חשש לבריאות התלמידים וליכולת הריכוז שלהם, בטווח הקצר והארוך. הורים מודאגים מלינים על המצב, ודורשים את הפסקת הפעילות החקלאית בקרבת המוסד בו שוהים ילדיהם. בשנים האחרונות היינו עדים למספר מקרים בהם מוסדות חינוך נסגרו לזמן מה כתוצאה מכך.
- ד. על החקלאים, שבסמוך לשדותיהם נבנים מוסדות חינוך (וגם מבנים אחרים), מוטלות מגבלות ביישום חומרי ההדברה. הם נדרשים לנקוט באמצעים שונים על מנת לצמצם את רחף החומרים המגיע למבנים הסמוכים. החקלאים מתלוננים על פגיעה ברווחיהם. לעיתים קרובות עומדים המגדלים על זכותם להמשיך ולקיים את החקלאות כהרגלם כ- "זכות ראשונים" במקום.
- ה. עקרון "הזהירות המונעת" מחייב התייחסות של המשרדי ממשלה לסוגיה זו.

2. מטרת המסמך

- א. להביא לכך שהתכנון העתידי של בניית מוסדות חינוך יתייחס לפעילות החקלאית במקום, ויעשה כך שתמנע או תצומצם מאוד חשיפה של תלמידים למפגעים סביבתיים בכלל, ולחומרי ההדברה בפרט.

¹ מסמך זה נכתב על ידי דר' שלמה קפואה - ראש אגף אגרו-אקולוגיה (סביבה חקלאית) במשרד להגנת הסביבה, ומר רותם זהבי - מנהל תחום בטיחות ארצי במשרד החינוך.

מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה
אגף סביבה חקלאית
State of Israel
Ministry of Environmental Protection
Department of Agroecology

ב. לקבוע עקרונות פעולה לרשות מקומית שיש בה פעילות חקלאית בסמוך למוסד חינוך.

3. הגדרות

- (1) **פעילות חקלאית**: פעילות חקלאית היא שם כולל לפעילות המניבה תוצרת חקלאית במשק הצומח ובמשק החי.
- (2) **משק חי**: משק בו גדלים בעלי חיים, כגון: פרות, עופות, כבשים, חזירים וכיו"ב.
- (3) **משק צומח**: משק בו צומחים גידולים חד שנתיים או רב שנתיים, כגון: גידולי שדה, גידולי ירק ועצי פרי.
- (4) **חומרי הדברה**: חומרים כימיים שמטרתם להדביר פגעים חקלאיים (עשבים, מחלות וחרקים).
- (5) **ריחות רעים**: ריחות לא נעימים הנובעים מהפעילות ומהפסולת החקלאית. בכלל זה ריסוסים חקלאיים והפרשות במשק החי (צואה ושתן).
- (6) **מזיקים תברואיים**: מזיקים הקשורים עם הפעילות החקלאית, כגון: זבובים, יתושים, טפילים.
- (7) **מפגעים**: שם כולל למזיקים תברואיים, לריחות רעים.
- (8) **זיהומים**: שם כולל לפגיעה באיכות של משאבים טבעיים, כגון: מים, קרקע ואוויר.
- (9) **מוסד חינוך**: מבנה פעיל של רשות מקומית או בעלות פרטית, אשר מתבצעת בו פעילות חינוך.
- (10) **רשות מקומית**: רשות מקומית היא גוף העוסק בניהול העניינים המקומיים של יישוב או קבוצת יישובים. עם השירותים שמעניקה רשות מקומית לתושביה, נמנים: תכנון היישוב ומתן היתרי בנייה בו, רישוי עסקים, הפעלת מערכת החינוך, ניקוי הרחובות ופינוי פסולת, אירועי תרבות, כבאות.

4. סמכויות ואחריות של משרדי הממשלה חינוך והגנת הסביבה

- א. בבואנו לטפל בסוגיות הקשורות לבריאות הציבור במוסדות חינוך בסמוך לפעילות חקלאית, אנו נדרשים להשתמש בסמכויות משרד החינוך והמשרד להגנת הסביבה.
- ב. פירוט הסמכויות הרלוונטיות של משרד החינוך והמשרד להגנת הסביבה מפורטות להלן:

(1) משרד החינוך:

- (א) לקבוע תקנות בטיחות למבני חינוך (בתי ספר וגני ילדים) במבנים ובחצרות שלהם. האזור בו חלה האחריות לקביעת המדיניות לבריאות, משתרע מגדר המוסד פנימה. ראה חוזר מנכ"ל "סידורי בטיחות במוסדות חינוך".

מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה
אגף סביבה חקלאית
State of Israel
Ministry of Environmental Protection
Department of Agroecology

(ב) לסגור מוסד חינוכי שבו ישנם סיכונים לתלמידים ולעובדים.

2) המשרד להגנת הסביבה :

(א) הסדרת הריסוסים החקלאיים מן הקרקע בקרבת מבנים באמצעות תקנות החומרים המסוכנים (שימוש בתכשירים ליד מבנים), התשס"ה – 2005.

(ב) הסדרת הריסוסים החקלאיים מכלי טייס בקרבת מבנים ודרכים באמצעות תקנות הרוקחים (הגבלת פיזור תכשירים מכלי טייס) התשל"ט 1979.

(ג) איסור על גרימת ריחות חזקים ובלתי סבירים לציבור באמצעות החוק למניעת מפגעים, התשכ"א - 1961.

(ד) קביעת רמות הרעש המותרות באמצעות תקנות למניעת מפגעים מניעת רעש התשנ"ג 1992.

(ה) קביעת הפעולות למניעת מפגעים הנובעים ממזיקים תברואיים.

5. הנחיות לגבי תכנון מוסדות חינוך ומיזמים חקלאיים

א. **תכנון בניית מוסדות חינוך** בסמיכות לפעילויות חקלאיות צריך להתבצע כך שתצומצם החשיפה העתידית של תלמידים למפגעים ומטרדים המגיעים מהשטח החקלאי.

ב. **תכנון של מיזם חקלאי** באזור ישוב צריך להתייחס לתקנות הקובעות את ההגבלות של הפעילות החקלאית בקרבת מבנים ודרכים.

ג. **עדיפות לתכנון בתוך היישוב** - יש להעדיף תכנון של מוסדות חינוך בתוך גבולות היישוב הבנוי ובשטחים הנמצאים במרכז היישוב. יש להימנע מהקמת מוסדות חינוך בצמידות לשטחים החקלאיים.

ד. **אזור הפרדה** – במקומות שבהם נמצאים מוסדות חינוך בסמוך לשטחים חקלאיים, יש לתכנן אזור הפרדה ברוחב מוגדר שייקבע בהתאם לתקנות והוראות החוק.

ה. **תסקיר השפעה על הסביבה** – תידרש הגשת "תסקיר השפעה על הסביבה" של הפעילות החקלאית לפני אישור בניית מוסד חינוכי במרחב הכפרי. התסקיר יכלול גם דרכים למניעת המפגעים והסיכונים הצפויים, כנ"ל.

6. קווים מנחים לרשות המקומית לצמצום ומניעה של מפגעים סביבתיים למוסדות חינוך קיימים

א. הקמת ועדה עם הנציגים הבאים :

1) בהינתן מצב שבו נדרש להתמודד עם מפגעים וסיכונים סביבתיים הנובעים משטח חקלאי הסמוך למוסד חינוכי קיים, תוקם ברשות המקומית ועדה המורכבת מהנציגים הבאים :

מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה
אגף סביבה חקלאית
State of Israel
Ministry of Environmental Protection
Department of Agroecology

(א) הרשות המקומית: ראש הרשות, מנהל מחלקת חינוך, מהנדס המועצה, מנהל בטיחות מוסדות חינוך במועצה, הממונה לתברואה וסביבה ברשות, יועץ משפטי, משתתפים נוספים בהתאם להחלטת ראש המועצה.

(ב) המשרד להגנת הסביבה – נציגי המחוז המתאים.

(ג) משרד הבריאות – נציגי המחוז המתאים.

(ד) משרד החינוך.

(ה) משרד החקלאות – נציגי המחוז המתאים.

(ו) החקלאי בעל השטח הרלוונטי.

(ז) ועד ההורים.

כל חבר נוסף שראש המועצה ימצא לנכון.

2) הוועדה תרכז את מירב הנתונים הנוגעים להשפעות הסביבתיות הנובעות מהפעילות החקלאית.

3) הוועדה תשקול את החלופות המוצעות לפתרון הבעיות, ותמליץ לראש הרשות על הפעולות הנדרשות.

4) הוועדה תשמע סקירות ודיווחים מראש הרשות על התקדמות הפעולות וביצועם הלכה למעשה.

7. **פעולות למניעה והקטנה של מפגעים ומטרדים סביבתיים הנובעים משטחים חקלאיים הסמוכים למוסדות חינוך:**

א. טיפול וסילוק תכוף של פסולת חקלאית.

ב. מניעת התרבות של מזיקים תברואיים, כגון: זבובים ויתושים.

ג. מניעת מפגעי ריח, עשן, אבק, נוצות וכיו"ב.

ד. מניעת מפגעי רעש מכלים ומתקנים חקלאיים, ומבעלי חיים במשק החקלאי.

ה. הגבלות וזהירות בביצוע הדברה חקלאית:

ככלל, ההדברה החקלאית תבוצע בהתאם לתקנות הני"ל. נוסף על כך, תבוצע ההדברה במגבלות המפורטות להלן:

1) אזור חקלאי מוגבל - ייקבעו דרישות ומגבלות על ההדברה החקלאית בהתאם לאופייה. ההגבלות האלו יחולו על כל מי שיעבד את השטח ו/או מי שהשטח יוכר לו.

מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה
אגף סביבה חקלאית
State of Israel
Ministry of Environmental Protection
Department of Agroecology

- (2) ריסוס ברוח - השטח ירוסס רק בהתקיים רוח ברורה, שאינה נושבת לכיוון המוסד החינוכי, ומהירותה לא קטנה מ- 5 קמ"ש.
- (3) כלי הריסוס - הגידול ירוסס במרסס מיוחד שהרחף ממנו מופחת.
- (4) אופי ההדברה – הגידול יטופל, ככל הניתן, בשיטת ההדברה המשולבת (Integrated Pest Management-IPM), ורק בכפוף לניטור רמת האוכלוסייה של המזיקים והמחלות.
- (5) יעשה שימוש בחומרי הדברה שסיווג רעילותם הוא III - IV .
- (6) מועדי הריסוסים - הריסוסים יתבצעו בשעות ובימים בהם המוסד החינוכי אינו מאוכלס. הריסוסים יתבצעו ככל הניתן לפני יום שבת או יום חופשה, כך שיחלוף הזמן המרבי בין מועד ביצוע הריסוס ובין מועד שובם של התלמידים למוסד החינוך.
- (7) אופי הגידול – רשימת הגידולים המועדפים (בהם ההדברה הצפויה מופחתת) בקרבת מוסד החינוך ושיטת גידולם תקבע בתאום עם החקלאי.
- (8) הודעה מראש \ תאום – החקלאי יידרש להודיע מראש ולתאם את ביצוע ההדברה עם הנציגים שייקבעו על ידי המועצה.
- (9) זיהוי כיוון הרוח ועוצמתה - על גג מוסד החינוך יותקן שק רוח תקני. בעת ביצוע ההדברה יעשה החקלאי שימוש במד רוח.
- (10) ניטור אוויר – המועצה תזמין ניטור אוויר במקרים בהם יש חשד למפגע.